

Protokoll fört vid enskild föredragning

Utbildnings- och kulturavdelningen
Kulturbyrån, U3

Beslutande
Viceantråd
Annika Hambrudd

Föredragande
Specialsakkunnig kultur
Gunilla G Nordlund

Justerat
Omedelbart

Nr 73

Projektplan gällande Fritidsverksamhet för barn och unga
ÅLR 2024/7159

Beslut

Landskapsregeringen beslöt den 5 november 2024 att godkänna verksamhetsplanen för projektet Fritidsverksamhet för barn och unga 2024 – 2027 enligt **bilaga 1, U324E30**.

Projekt **ÅL-IN** Fritid

Dnr: ÅLR 2024/7159

Datum: 5.11.2024

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1 Bakgrund	2
2 Syfte	5
3 Mål	6
4 Metod	6
5 Avgränsning	6
6 Projektets förverkligande	7
6.1 Projektadministration	7
6.2 Tidsplan	7
7 Utmaningar och möjligheter	8
8 Källor	10

Projektplan ÅL-IN Fritid

Uppdragsgivare: Ålands landskapsregering

Projektledare: Emma Falander

Sammanfattning

Projektet ÅL-IN Fritid är ett 3 årigt projekt som är finansierat genom PAF-medel. Projektet genomförs på uppdrag av Ålands landskapsregering och administreras av kulturbyrån. En projektledare på 100% ingår i projektets budget.

Projektet ÅL-IN Fritids övergripande syfte är att ge fler barn och unga möjligheten till en meningsfull och hållbar fritid i anslutning till skoldagen. Detta för att främja barn och ungas psykiska och fysiska hälsa och lägga grund för en mer jämlik hälsa och delaktighet i samhället oavsett geografiska eller ekonomiska förutsättningar.

1 Bakgrund

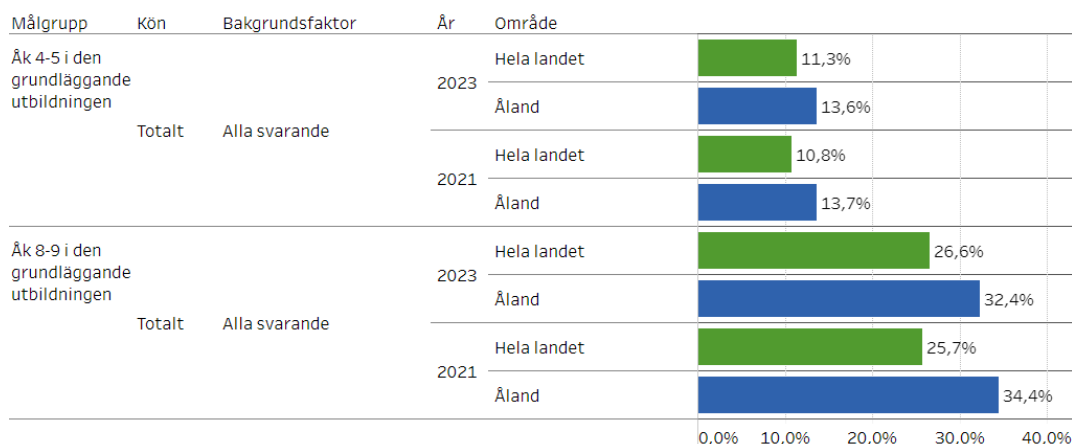
Ålands landskapsregering vill prioritera barn och ungas välmående och har upptagit särskilda medel för ändamålet i budget 2024 under budgetmoment 51 700. Satsningen motiveras av den antagna Ålands folkhälsostategi 2023–2030.¹

I "Hälsa i skolan"-undersökning 2023 upplever 32% av åländska ungdomar i åk 8–9 att deras hälsa är medelmåttig eller dålig (se figur 1). Åländska ungdomar rör på sig mindre än genomsnittet i Finland samt spelar på mobilen, pekplattan, datorn eller annan enhet nästan varje dag mer än genomsnittet (Se figur 2).²

¹ Ålands landskapsregering: Folkhälsostategi för Åland 2023 - 2030. ÅLR 2023/6570

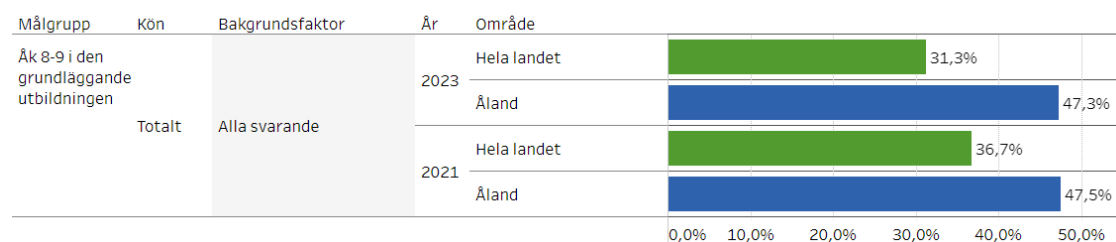
² THL-Enkäten Hälsa i skolan

Upplever hälsotillståndet medelmåttigt eller dåligt

Figur 1. Utdrag ur Ålands resultat från *Hälsa i skola* undersökning

Spelar på mobilen, pekplattan, datorn eller annan enhet nästan varje dag

Figur 2. Utdrag ur Ålands resultat från *Hälsa i skola* undersökning.

Covid-19-pandemin har haft en stor inverkan på människors vardag, även för barn och ungas möjlighet att delta i olika fritidsaktiviteter. Enligt undersökningen *Hälsa i skolan* har en del barn och unga fortfarande inte återgått till sina fritidsaktiviteter de haft före pandemin. Det är väsentligt att barn och unga som inte deltar eller endast sällan deltar i fritidsaktiviteter får fler möjligheter att engagera sig i idrott, kultur och föreningsliv.

Många familjers alltmer ansträngda ekonomi påverkar barn och ungas möjligheter till att delta i fritidsaktiviteter. Aktivitetsavgifter, utrustning och transportmöjligheterna kan begränsa utövandet för barn och unga. Enligt 21% av de tillfrågade unga på Åland i åk 8–9 är de aktiviteter som intresserar dem för dyra för att kunna delta i. Nästan 30% anser att fritidsaktiviteterna är för långt bort.³

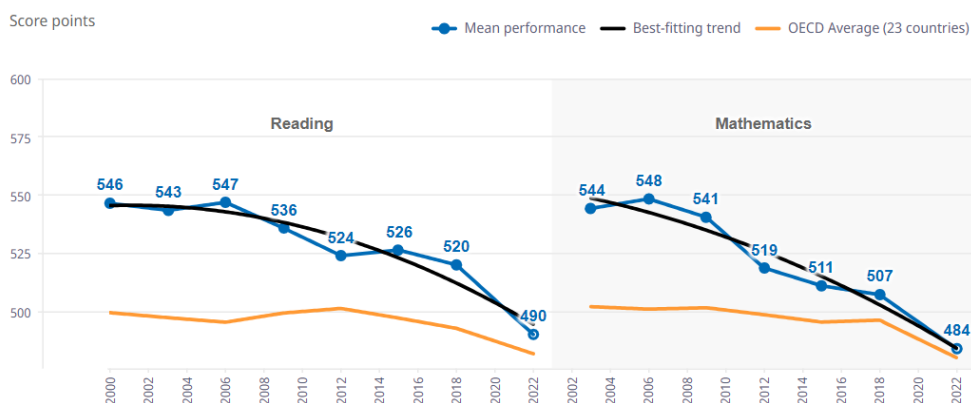
Barn och ungas hälsa och välmående har under en längre tid blivit allt sämre både i Norden och ute i världen. I *Folkhälsostategi för Åland 2023 – 2030* betonas betydelsen av hälsofrämjande och förebyggande arbete i alla åldrar, men särskilt för barn och unga. Enligt barnkonventionen, artikel 31 har alla barn rätt till lek, vila och fritid. Konventionsstaterna skall även främja barnets rätt att

³ [Hälsa i skolan 2023](#)

delta i det kulturella och konstnärliga livet samt uppmuntra möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreation och fritidsverksamhet.⁴

Kulturaktiviteter som stödjer en god läskompetens är av betydelse för att kunna ta till sig information, för att känna sig delaktig i samhället, stärka demokrati och jämställdhet samt möjliggöra individens fulla potential.⁵ Det har konstaterats att Finland befinner sig internationellt sett högt i PISA-undersökningarna gällande läskunnighet hos 15-åringar. Trots detta har PISA resultaten i läskunnighet sjunkit rejält de senaste 20 åren och andelen svaga läsare ökat (se figur 3).⁶ Bland dem som går ut grundskolan i Finland, är det nästan 14% som har otillräcklig läskunnighet för att klara av vardagliga situationer.⁷

Finland

Figur 3. Finlands resultat bland 15 åringar i PISA-undersökningen.

På Åland är det 43% av ungdomar i åk 8–9 som ägnar sig åt konst eller kultur en dag i veckan eller mer, vilket är lägre än riksgenomsnittets 47%.⁸ Kulturens roll i att förebygga ohälsa och skapa förutsättningar för en god hälsa är särskilt viktig i barn och ungas liv, där kreativa uttrycksformer kan fungera som ett verktyg för att hantera stress, förbättra emotionellt välmående och minska social isolering. Deltagande i musik, sång, dans och skapande konst kan stödja både fysisk och psykisk hälsa, främja social samhörighet och stärka individens välbefinnande.⁹

I Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda framgår det av de sju strategiska utvecklingsmålen för 2030 att alla människor ska ha tillgång till det som för var och en bidrar till fysisk och psykisk hälsa,

⁴ [Unicef 2024-Barnkonventionen](#)

⁵ [Finlands FN-förbund](#)

⁶ [PISA 2022](#)

⁷ [Utbildningsstyrelsen - Nationell läskunnighetsstrategi](#)

⁸ [THL – Enkäten Hälsa i skolan 2023](#)

⁹ [Ålands landskapsregering: Folkhälsost strategi för Åland 2023 - 2030. ÅLR 2023/6570](#)

meningsfullhet och goda relationer (mål 1). Samt att kultur, idrott och andra föreningsaktiviteter förenar människor och skapar delaktighet (mål 2)¹⁰.

Enligt Ålands landskapsregering, Institutet för hälsa och välfärd (THL) samt världshälsoorganisationens rekommendationer för fysisk aktivitet¹¹ bör barn och unga få minst 60 minuters fysisk aktivitet varje dag. Mångsidig fysisk aktivitet bidrar inte bara till bättre fysisk och psykisk hälsa, utan också till att skapa positiva vanor för livet. På Åland uppfyller endast en minoritet av barn och ungdomar rekommendationen om fysisk aktivitet¹².

Ålands landskapsregering budgeterade år 2023 och 2024¹³ medel i form av ett specialunderstöd för kultur- och idrottsaktiviteter. Understödet har finansierats av PAF-medel och varit jämnt fördelat mellan kultur och idrott. Syftet har varit att uppmuntra kommuner och föreningar att skapa möjligheter och samarbeta kring aktiviteter där barn och unga ges tillfälle att utöva fritidsaktiviteter i anslutning till skoldagen. Specialunderstödet har administrerats av Ålands kulturdelegation och landskapsregeringen efter hörande av Ålands Idrott.

Som en fortsättning på ovannämnda satsning är en projektledare anställd från och med 1.9.2024 för att vidareutveckla specialunderstödet till en åländsk fritidsmodell. Uppdraget omfattar att se över strukturerna i samhället och därigenom ta fram modeller för långsiktigt främjande av en aktiv fritid bland barn och unga.

2 Syfte

Projektet ÅL-IN Fritids övergripande syfte är att ge fler barn och unga i ålder 7–16 år, möjligheten till en meningsfull och hållbar fritid i anslutning till skoldagen. Detta för att främja barn och ungas psykiska och fysiska hälsa samt lägga grund för en mer jämlik hälsa i samhället oavsett förutsättningar, till exempel geografiska och ekonomiska.

I arbetet ingår att kartlägga strukturella hinder för att tillhandahålla meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och unga i anslutning till skoldagen. Samt föreslå och implementera långsiktiga lösningar inom och mellan kommuner, idrotts- och kulturfältet samt utbildningssektorn.

¹⁰ [Bärkraft.ax](https://barkraft.ax)

¹¹ <https://www.regeringen.ax/hejaaland> och [UKK-institutet](https://ukkinstitutet.se)

¹² [THL – Enkäten Hälsa i skolan 2023](#)

¹³ [Ålands landskapsregering budget 2024 s. 79](#) & [Ålands landskapsregering budget 2023 s 87](#)

3 Mål

Projektet ÅL-IN Fritids mål är tredelat:

1. Kartläggning av barns och ungas aktiviteter i nuläget och deras önskemål på aktiviteter. Samt en kartläggning av befintliga aktörer och strukturer på området.
2. Utveckla en bestående modell för att erbjuda meningsfulla och hållbara fritidsaktiviteter i anslutning till skoldagen.
3. Utveckla en lätthanterlig bestående administrativ process för hantering av till exempel ansökningar och redovisning.

4 Metod

För att kunna skapa en hållbar och inkluderande modell för fritidsaktiviteter som erbjuder barn och unga meningsfulla och engagerande aktiviteter efter skoldagen kommer projektet ÅL-IN Fritid att:

1. **Samla in information och analysera data.** I samarbete med Rädda Barnen ska enkäter tas fram för att kartlägga barn och ungas aktivitetsnivå samt deras önskemål kring fritidsaktiviteter. Kartläggningen kommer att göras igen efter två år. Projektet kommer även att analysera data från "Hälsa i skolan" och Liitu-undersökningen¹⁴ samt andra relevanta källor.
2. **Kartlägga aktörer och strukturer inom området** genom utvärderingar, avstämningar och analys med aktörer, kommuner och den tredje sektorn. Effektiva kommunikationskanaler för förmedling av information utvecklas.
3. **Genomföra omgivningsanalys:** Studera övriga nordiska länders modeller och strukturer för fritidsaktiviteter för barn och unga samt deras lagstiftning kring detta.
4. **Utvärdera nuvarande bidragssystem,** specialunderstöd för kultur- och idrottsverksamhet. Undersöka och förenkla den administrativa ansöknings- och beslutsprocessen.
5. **Kvalitetssäkring:** Arbeta för kvalitetssäkring av aktiviteter och ledare, samt identifiera eventuellt behov av förändringar i lagar och förordningar.
6. **Samarbeta med aktörer:** Inkludera befintliga modeller som Kulturkraft och Starka Barn samt samverka med övriga projekt och strategier inom landskapet, såsom ESF+-projektet.

5 Avgränsning

Målgruppen för projektet är barn i åldern 7 – 16 år på Åland, vilket är totalt ca 3 200 barn.

Avgränsningen för målgruppen är satt för att göra projektarbetet hanterbart utifrån den givna

¹⁴ Liitu-Lapsen liikuntakäyttäytymisen, "Barns rörelsebeteende". Undersökning som genomförs av THL och Valo.

tidsramen och ekonomiska förutsättningar. På sikt är det eftersträvaransvärt att även barn och unga utanför nuvarande målgrupp kan involveras i modellen.

6 Projektets förverkligande

Projektet är treårigt med start 1 september år 2024 och avslut 31 augusti år 2027.

Totalt har 1 000 000 euro avsatts i form av penningautomatmedel för projektet.

I projektet ingår anställning av en projektledare och finansiering av undersökningar, specialunderstöd, åtgärder och köp av tjänster.

6.1 Projektadministration

Projektägare: Utbildnings- och Kulturbedriften, Ålands landskapsregering

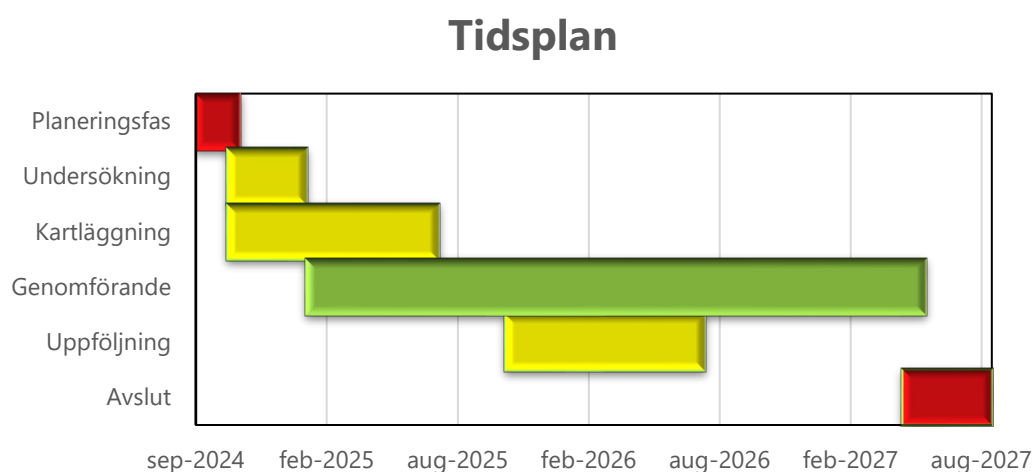
Projektledare: Emma Falander

Styrgrupp: Gunilla Nordlund (specialsakkunnig kulturbedriften), Yvonne Törneröos (kulturplanerare kulturbedriften), Jenna Gestranus (Sportchef Ålands idrott) samt representanter från utbildningsbedriften och hälso- och sjukvårdsbedriften.

Sakkunniga kommer att höras inom relevanta områden för att ge vägledning och insikter till projektet.

6.2 Tidsplan

Projektet löper över en period om tre år, med start 1 september 2024 och avslut 31 augusti 2027.

Viktiga milstolpar inkluderar:

- **Höst 2024:** Framtagande av projektplan samt genomförande av enkätundersökningen.
- **Höst2024-vår 2025:** Kartläggning och utvärdering av nuvarande strukturer och behov.
- **Vår 2025-vår 2027:** Genomförande arbete med specialunderstödet samt implementering av ny modell.
- **Vår 2026:** Uppföljning och mellanrapport.
- **Höst 2026-vår 2027** Fortsättning och vidareutveckling av projektet.
- **Augusti 2027:** Slutrapport och plan för långsiktig implementering.

7 Utmaningar och möjligheter

Utmaningar som finns inom projektet är att det riskerar att bli för omfattande och brett om inte en tydlig avgränsning av projektet görs, både i uppstartsfasen och under arbetets gång. Andra utmaningar handlar om att synkronisera befintliga åtgärder, initiativ och förslag för att uppnå bästa möjliga effekt.

En risk med projektet är att det endast blir en punktinsats i stället för en långsiktig modell. Det är väsentligt att skapa hållbara och långsiktiga strukturer för fritidsaktiviteter som kan fortgå efter projektets slut. En plan för finansiering av modellen efter år 2027 bör säkerställas för att möjliggöra fortsatt verksamhet.

Tiden kan även bli en utmaning då projektet endast är 3-årigt och stora strukturer kommer troligtvis behöva förändras, vilket är en långsam och tidskrävande process.

Åland har geografiska utmaningar med varierande storlekar och perifera placeringar av kommunerna, samt olika antal barn och unga. Utbudet av fritidsaktiviteter skiljer sig kraftigt åt beroende var på Åland man är bosatt. Detta påverkar utformningen av modellen.

En del av Ålands befolkning är inflyttade från andra länder och för dem kan språket, vanorna och kulturen skiljer sig från deras hemländer. Detta kan medföra kulturkrockar och svårigheter att ta till sig informationen gällande projektet vilket måste tas i beaktande.

Åland har unika möjligheter och förutsättningar att genomföra projektet tack vare sin litenhet och överskådliga samhällsstruktur.

Vägen till beslut är kort vilket gör det möjligt att agera och forma modellen efter behov. Åland har ett rikt föreningsliv och ett stort utbud av idrottsanläggningar av god kvalitet som tillsammans med ett effektivt resursnyttjande och samarbete med skolor, föreningar, organisationer samt kommuner möjliggör att projektet kan nå sitt mål.

Genom att prioritera barn och ungas välmående främjas en positiv samhällsutveckling med delaktiga och engagerade samhällsinvånare och på sikt inbesparingar inom hälso- och sjukvården.

8 Källor

Finlands FN - förbund.

<https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/kansainvalinen-lukutaitopaiva>

Folkhälsostrategi för Åland 2023 - 2030. Ålandslandskapsregering 2023/6570

<https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Folkh%C3%A4lsostrategi%20f%C3%B6r%20%C3%85land%202023-2030%2C%20240823.pdf>

Fysisk aktivitet för alla: Nationella motionsrekommendationer för vuxna och barn, 2020. Utbildningsstyrelsen & Folkhälsomyndigheten (THL). <https://staging.ukkinstituutti.fi/sv/motionsrekommendationer/>

Heja Åland. Ålandslandskapsregerings motionskampanj och rekommendationer för fysisk aktivitet.

<https://Heja! | Ålands landskapsregering>

Konventionen om barnets rättigheter. Förenta nationerna, 1989. Förenta nationerna.

https://assets.ctfassets.net/gl8rzq2xcs2o/FUJ64Tf4T7SHdFcZPfj7Y/ccbb852ddac1ff7287134cdf7579b691/UNICEF_Barnkonventionen_fullversion_2024_1.pdf

Nationella läskunnighetsstrategin, 2021. Utbildningsstyrelsen.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/nationella_laskunnighetsstrategin_2030_0.pdf

Resultat från undersökningen Hälsa i skolan, 2023. Institutet för hälsa och välfärd (THL).

<https://thl.fi/sv/forskning-och-utveckling/undersokningar-och-projekt/enkaten-halsa-i-skolan>

PISA 2022 results (Volume I): What students know and can do, 2023. OECD Publishing. <https://okm.fi/sv/-/pisa-2022-forsamrade-kunskaper-i-finland-och-nastan-alla-andra-oecd-lander#:~:text=Niv%C3%A5n%20p%C3%A5%20I%C3%A4skunnigheten%20hos%20finl%C3%A4ndska%20ungdomar,%28490%29%20ligger%20fortfarande%20%C3%B6ver%20OECD-genomsnittet%20%28476%20po%C3%A4ng%29>

Undersökning om barns och ungdomars fysiska aktivitetsvanor i Finland (LIITU) 2022. Jyväskylä universitet och UKK-institutet. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/sv/liitu-undersokningen-2022/>

Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland. 2020, Bärkraft.ax.

https://www.barkraft.ax/sites/default/files/attachments/page/utvecklings-och-hallbarhetsagenda-for-aland_0.pdf